

Zaporedna številka	Ime	Najbližje naselje	Leto odkritja	Odkritelj/-a/-i/-ca
14	Četrtri spodmol na vznožju Sabotina	Šmaver	2004	Daniel Rojšek, Peter Kogej
15	Zdenc	Ročinj	2006	Katja Kogej, Daniel Rojšek
16	Na vznožju Škabrijela	Sovkan (Solkan)	2006	Vladimir Segalla
17, 18, 19	Na vznožju Sabotina	Šmaver	2013	Daniel Rojšek, Igor Dakskobler
20	Osemnajstmetrski slap	Ročinj	2013	Igor Dakskobler, Daniel Rojšek
21, 22, 23	Sopet	Plave	2014	Katja Kogej, Daniel Rojšek

Botanika • Navadna splavka (*Limodorum abortivum*) tudi v Idrijskem hribovju

Navadna splavka (*Limodorum abortivum*) tudi v Idrijskem hribovju

Tinka Gantar

Tone Wraber je v knjigi Luke Pintarja *Rože na Slovenskem* (1990: 111) napisal, da je splavka (*Limodorum abortivum*) edina vrsta svojega sredozemskega razširjenega rodu. Klorofila ima le še za vzorec, zato je prehrabno odvisna od gliv, na katerih zajeda. Na toplih rastiščih se pojavlja tudi v notranjosti Slovenije. Njen opis, rastišča in razširjenost v Sloveniji strnjeno podaja Dolinar v svoji nedavno izdani knjigi *Kukavičevke v Sloveniji* (2015: 99). Na njegovi karti razširjenosti je v zahodni Sloveniji označenih več nahajališč. Znaná so v dolini Soče med Tolminom in Kobaridom, v spodnjem teku doline Idrijce, v Srednjem Posočju in Goriških brdih, v Vipavski dolini (tam tudi na vznožju Trnovskega gozda med Colom in Ajdovščino), ne pa v samem Trnovskem gozdu.

Do zdaj je nismo poznali niti v Idrijskem hribovju (Terpin, 2005). In vendar raste tudi tu. Kako se mi je dogodila ta najdba?

Junija leta 2013 sem sodelovala pri snemanju promocijskega filma o Krajinskem parku Zgornja Idrijca. Z avtomobili smo se prepeljali iz Idrijske Bele skozi Čekovnik na razgledni Vodonos. Med vožnjo sem v Čekovniku, med Podobnikom in Mohoričem (nadmorska višina je okoli 790 metrov, nahajališče je v kvadrantu srednjeevropskega kartiranja flore 0049/2), na brežini nad cesto s koticom očesa opazila kukavico. Za stasito se mi je zdela prevelika, a ker so vsi avti kar peljali mimo, sem se pač sprjaznila, da ni nič posebnega. A kukavica mi ni dala miru in takoj naslednje jutro sem se

Navadna splavka (Limodorum abortivum) v Čekovniku. Foto: Tinka Gantar.

zapeljala v Čekovnik - in prav sem imela, ni bila stasita, pač pa splavka. Tri rastline (dve večji in ena manjša) so rasle med drevjem in grmovjem. Naredila sem nekaj ne najbolj kakovostnih posnetkov in jih poslala Rafku Terpinu. »Prav imaš, splavka je, prva v idrijski občini.« Nekaj dni kasneje, ko smo Pumparki (botanična sekcija Muzejskega društva Idrija) šli v Smrekovo drago in Malo Lazno, smo se na poti ustavili ob splavkah. Takrat so že precej odcvetele. O najdbi sem poročala v časopisu *Idrijske novice* (Gantar, 2013). Leta 2014 sem na splavko pozabila, letos bom pa spet šla na njeno rastišče. Na pol poti med kotama 915 metrov in 975 metrov na Slaniškem grebenu, kjer se h kmetiji Tratnik odcepi strma in ozka stezica, del Idrijsko-Cerkljanske planinske poti, sem opazila še eno na Idrijskem redko kukavičevko, rdečo naglavko (*Cephalanthera rubra*).

Ker je Čekovnik z okolico botanično zelo zanimivo območje, ga moram vsaj v kratkem opisati. To je razpotegnjeno naselje petih zaselkov (Čekovnik, Hlevišče, Nikova, Osojni vrh, Krekovše), ki leži na sončni

Čekovnik (kmetija Podobnik), pogled proti Trnovskemu gozdu. Foto: Branko Gantar.

policij (terasi) pod Hleviškimi planinami in Slaniškimi grebenom (ki se pnete med Idrijco in Nikovo) nad samim robom Krajskega parka Zgornja Idrijca na nadmorski višini od 640 do 900 metrov. Večina hiš je razloženih ob glavni cesti, ki jih povezuje z Idrijo. Število prebivalcev (144) nekoliko narašča. Včasih so se ukvarjali s kmetijstvom in gozdarstvom ter hodili na delo v rudnik živega srebra, zdaj komaj še kdo živi od zemlje in gozda, vozijo se na delo, večinoma v Idrijo. Nad vasjo se od leta 2000 na slikovitem pomolu beli cerkva Svetogorske Marije. Tod mimo je včasih peljala romarska pot na Sveto goro.

Očitno so tukajšnja osončena pobočja odprta submediteranskim vplivom iz Vipavske doline in podobno kot v pod njimi ležečem Strugu nad dolino Idrijce na njih lahko uspevajo tudi nekatere bolj toploljubne rastline.

Literatura:

Dolinar, B., 2015: *Kukavičevke v Sloveniji. Podsmreka: Pipinova knjiga*. 183 str.

Gantar, T., 2013: *Kjer se nebo odpre – Čekovnik. Idrijske novice*, 5. 7. 2013.

Pintar, L., Wraber, T., 1990: *Rože na Slovenskem*.

Ljubljana: DZS. 176 str.

Terpin, R., 2005: *Kukavičevke na Idrijskem. Idrijski razgledi*, 50 (1): 132–147.

Interferometri

Janez Strnad

V Mednarodnem letu svetlobe obudimo spomin na to, kako so fiziki uvajali nove merilne načine s svetlobo. Po *Interferenci in uklonu* je smiselno obdelati *interferometre*, ki izkoriščajo interferenco in jih na široko uporabljajo. Opis nadaljuje *Malo zgodovino svetlobe*.

Interferometri so naprave, v katerih elektromagnetno valovanje (ali zvok) razstavijo na delna valovanja, ki jih vodijo po različnih poteh, in nato sestavijo. Iz interferenčne slike, ki jo dobijo, izluščijo merski rezultat. Nekateri rezultati so zelo natančni. Interferometre uporabljajo v različnih vejah fizike, od oceanografije, seizmologije, raziskovanja površin, napetosti v trdninah in snovnih tokov v tekočinah in plinih do merjenja valovnih dolžin in hitrosti ter v astronomiji in tudi v industriji. Poznamo veliko različnih vrst interferometrov v različnih izvedbah. Opišimo osnove delovanja nekaterih značilnih primerov. Pri tem poskušamo slediti razvoju.

Že leta 1816 je Augustin Fresnel s sodelavcem izmeril razliko lomnega količnika suhega in vlažnega zraka. S svetlobo iz izvira sta osvetlila majhno odprtino v zaslonu v goriščni ravnini zbiralne leče. Dobila sta širši curek, ki sta ga del vodila skozi celico s suhim zrakom, drugi del pa skozi enako celico z vlažnim zrakom. Z drugo lečo sta zbrala delna curka v njeni goriščni ravnini in opazovala interferenčno sliko. Po njej sta ugotovila razliko lomnih količnikov. (Ime interferometer so uvedli precej pozneje.)

Hippolyte Fizeau je veliko prispeval k razvoju optike. Leta 1851 je z interferometrom izmeril hitrost svetlobe v gibajoči se vodi. Vodo je speljal skozi vzporedni cevi v nasprotnih smereh. V prvi cevi je delni curek potoval v smeri toka, v drugi pa drugi delni curek v nasprotni smeri. Ko je večal hitrost vode, se je premaknila interferenčna slika. Z merjenjem je podprl Fresnelovo napoved, da je hitrost svetlobe v snovi, ki se giblje s hitrostjo v , enaka hitrosti v mirujoči